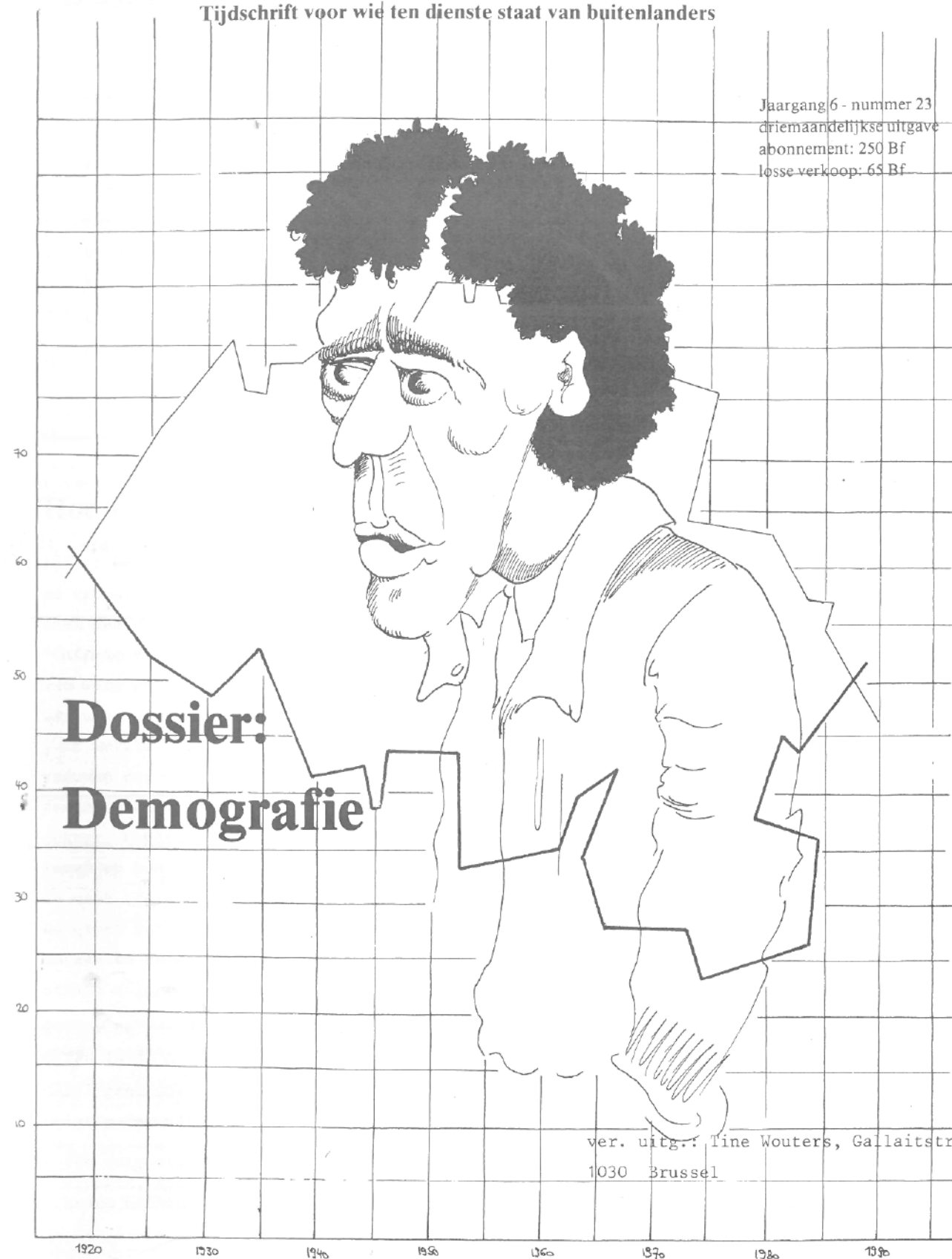

Bareel

Tijdschrift voor wie ten dienste staat van buitenlanders

Jaargang 6 - nummer 23
driemaandelijkse uitgave
abonnement: 250 Bf
losse verkoop: 65 Bf

Bareel

een uitgave van de v.z.w.
BAREEL

Hoofdredakteur :
Mil Vervliet

Redactie :
Mark Maes, Luk Michiels, Frank
Moulaert, Lieselot Pittery, Hu-
go Swinnen, Etienne Vermeir,
Tin Wouters.

Medewerkers :
Jan De Staelen, Lode Van Loock,
Sarie Abdeslam, Veerle Hobin,
Miek Aerts, Johan Proot.

Foto's :
GAFFI, Johan Proot, Jan De
Staelen.

Druk :
De Vrikkers, Antwerpen.

Redaktiesekretariaat :
Pol Kongs

Redactie en administratie :
Brabantstraat 174 bus 4
1030 Brussel
tel. 02/217.12.68

Abonnementen :
Je kunt je abonneren tegen 250
Frank per jaar door overschrij-
ving van dit bedrag op reke-
ningnummer 001-0967311-06 van
Bareel met de vermelding 'A-
bonnement Bareel'.

Inhoud

GAFFI : een werking met buitenlandse vrou- wen te Brussel	blz. 3
DOSSIER Demografische evolutie van de vreemde en Belgische bevolking	
Editoriaal	blz. 6
Gastarbeid in België: naar een stabilisa- tie ?	blz. 8
Het beleid van Gol en Hansenne. Konstruk- tief of olie op het racistisch vuur ?	blz. 16
De toekomstige bevolkingsontwikkeling in België. Twee prognoses.	blz. 17
Besluiten voor het migrantenbeleid.	blz. 27
Dokumentatie	blz. 29
Beknopt	blz. 31

GAFFI: een werking met buitenlandse vrouwen

In de meeste grote steden met een aanzienlijke migrantenbevolking treft men projecten van groepen die specifiek met migrantenvrouwen werken. Het is geen gemakkelijk werk en het succes ervan laat helaas vaak lang op zich wachten ... De enthousiast aangevatte projecten stagneren ook meer dan eens in hun beginstadium, namelijk bij de naailessen. De redenen hier-
toe kunnen kompleks zijn, maar dikwijls is het zo dat de initiatiefneemsters - doorgaans Bel-
gische vrouwen - na de start met veel élan in een soort "gewetenskrisis" belanden. Zij zijn
plots niet meer zeker van hun netjes op papier gezette doelstelling om via naai- en kookles-
sen tot een bewustmakende, emanciperende vorming van migrantenvrouwen te komen. Zij vragen
zich ineens af of zij wel het recht hebben deze migrantenvrouwen of -meisjes te emanciperen.
Of dat geen inbreuk is op de cultuur en de tradities van de betrokkenen, enz... Door die
krisis blijft het dan geregeld bij naaien en koken "tout court".

Hier en daar echter slaagt een dergelijk initiatief er toch geleidelijk maar doelbewust in,
een diepgaander werking, een vorming voor en met migrantenvrouwen uit te bouwen. Een voor-
beeld hiervan is de groep "GAFFI" (Groupe d'animation et de formation de femmes immigrées)
in de Groenstraat te Schaarbeek.

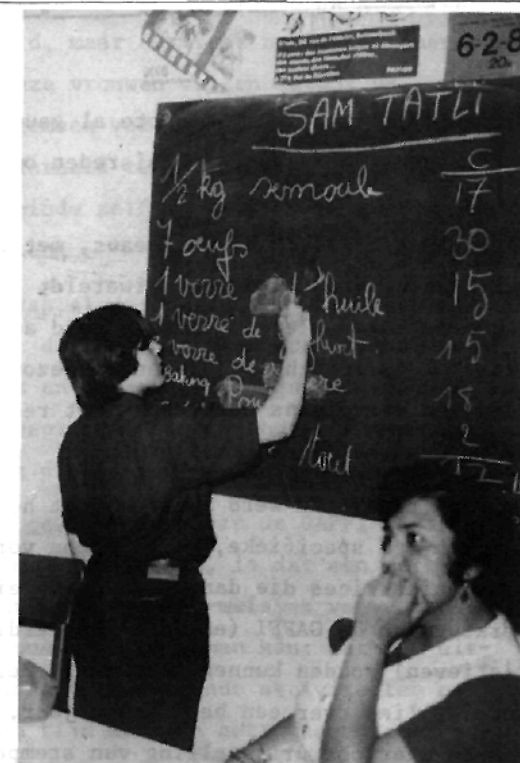
Hoe het begon

1978 : Een vijftiental voornamelijk Marokkaanse vrouwen volgde in de stationswijk te Schaar-
beek een naaikursus, opgezet door de v.z.w.
"Culture et Développement". De begeleiding er-
van werd door een Belgische maatschappelijke
werkster waargenomen die deeltijds aan het pro-
jekt werkte. Al vlug ervoeren de migranten-
vrouwen dat het hen aan een aantal vaardighe-
den ontbrak : zij konden niet alleen naar de
dokter, konden zelf de maten niet schrijven of
lezen op hun naaipatronen, enz. Daarom vroegen
ze naar taal- en rekenlessen.

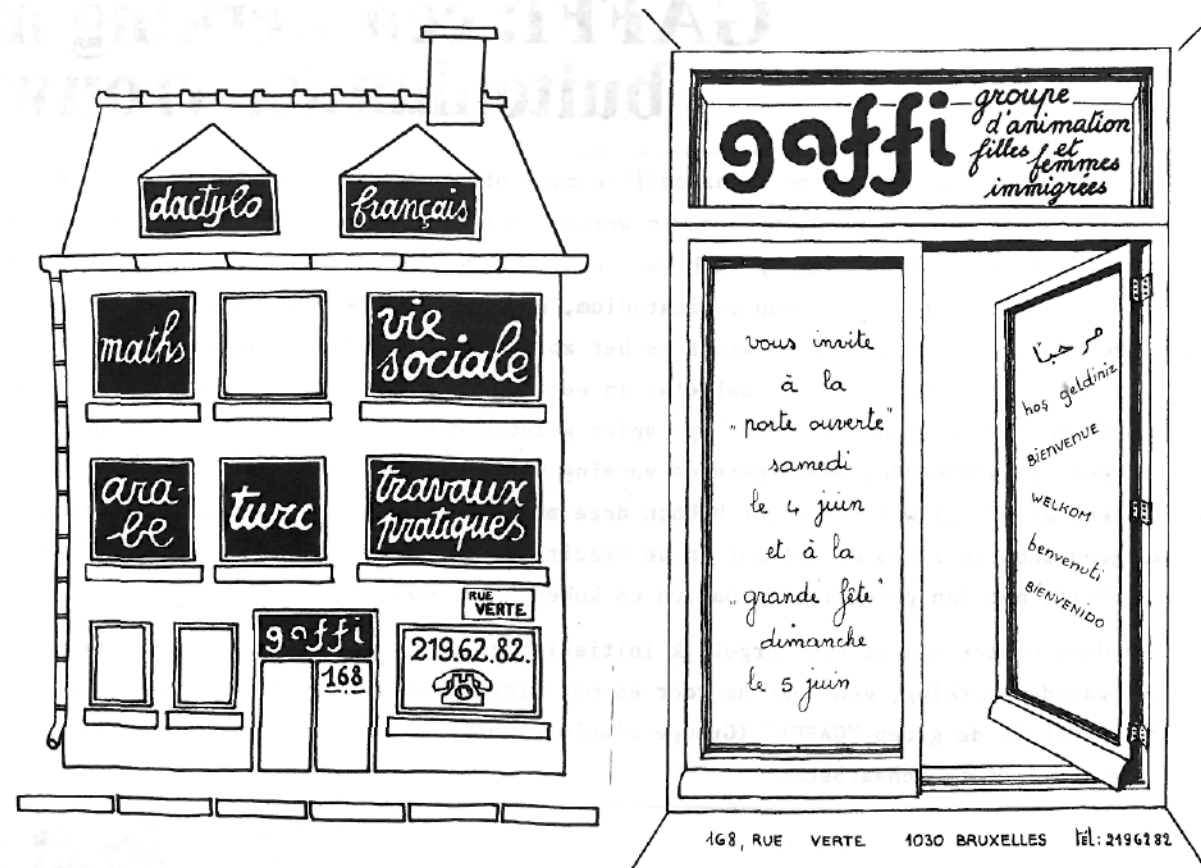
De groep vergrootte, het vormingspakket groei-
de aan en de beschikbare lokalen in de Potter-
straat voldeden niet meer.

1979 : De groep verhuisde naar de ruimere lo-
kalen in de Groenstraat (zelfde wijk) en werd
GAFFI genaamd. De doelstellingen kunnen als
volgt geformuleerd worden :

- een ontmoetingsplaats bieden voor migranten-
vrouwen, waar zij tevens een aantal vaardig-
heden kunnen opdoen;

- door het samen bewust worden van gemeenschap-
pelijke belangen en problemen, komen tot een
solidariteit tussen de vrouwen en een samen
zoeken naar oplossingen voor hun kollektieve
problemen;
- vanuit deze bewustwording en het werken aan
gemeenschappelijke problemen een specifieke
vorming opzetten, gericht op animatiewerk in
dergelijke projecten.

Het activiteitenpakket omvatte al gauw: naailessen, doorgaans de basisreden om te mogen komen;

taallessen Frans op drie niveaus, met teksten vertrekkend van de eigen leefwereld; algemene vorming en informatie rond administratieve of juridische problemen en gezondheidszorg, en vervolgens kooklessen met recepten uit de verschillende herkomstlanden.

In 1981 tenslotte werd begonnen met het opzetten van een specifieke, methodische vorming voor animatrices die dan zelf het beleid en de werking van de GAFFI (en/of gelijkaardige initiatieven) zouden kunnen waarnemen. Deze kader-vorming liep over een heel schooljaar, met daglessen waarvoor vrijstelling van stempelkontrole verleend kon worden.

Een greep uit het programma : taallessen Frans, Nederlands en eigen taal, dactylo, rekenen, animatietechnieken en maatschappelijke vorming. Bij het einde van deze opleiding werden stages voorzien bij bv. sociale diensten, huiswerkklassen, ziekenfondsen, enz.

Financiën

De GAFFI ontvangt, via de v.z.w. Culture et Développement waaruit het bestond, een forfaitaire en een fakultatieve werkingstoelage (bvb. voor permanente vorming) van het Ministerie voor Franse Cultuur. Deze subsidie komt, zoals voor de gehele sector, na het gepresteerde werk met alle liquiditeitsproblemen vanden. Vandaar dat de groep poogt wat eigen middelen te voorzien door o.m. de verkoop van zelf gemaakte spullen, zoals kleding, wandtapijtjes, aarde-werk. Ook wordt wekelijks een verkoop van zeer goedkope tweedehandskledij gehouden. Hoewel dit niet meteen dé bron van inkomsten betekent, vormt dit voor de groep op zijn minst een stimulans : de vrouwen voelen zich meer betrokken bij het reilen en zeilen van "Het Huis" én gewaardeerd door het verkopen van eigen productie.

Voor de kadervorming werd een tussenkomst bekomen van het CEFAC (Centre expérimental de formation à l'action culturel - Franse Cultuur),

zij het éénmalig en forfaitair. Voorts betalen de kursisten maandelijks honderd frank. In het begeleidingskader wordt deels voorzien door "Culture et Développement" en het alomtegenwoordige BTK-stelsel. In '82 werkten er op die wijze vier voltijdse en twee deeltijdse medewerkers. Voorts werd nog meegewerkt door stagiaires sociale school en vrijwilligsters.

Kinderopvang

Reeds na een paar maanden werking werd vastgesteld dat een groot aantal vrouwen moeilijk of onregelmatig de activiteiten kon volgen omwille van hun nog jonge kinderen. Hiervoor werd dan de kinderopvang voorzien op de meest belangrijke activiteitsdagen. Tevens startte men vrij vlug met huiswerkbegeleiding en inhaallessen op enkele schooldagen.

Besluit

In de loop van het zowat vijfjarig bestaan van de GAFFI zijn er duidelijk een aantal evoluties waar te nemen. Bij het begin ging het om

een kleine groep Marokkaanse vrouwen en meisjes die naailessen volgden. Na ongeveer een jaar - vooral na de verhuis naar de grotere lokalen - kwamen ook Turkse vrouwen naar "Het Huis". Deze overgang verliep geleidelijk en werd, mogelijk door het feit dat een groot gedeelte van het cliënteel uit jonge meisjes bestond, geruisloos aanvaard. Ook de aanwezigheid van Armeense meisjes en vrouwen weerhield de Turkse vrouwen er niet van te komen.

Het activiteitenpakket nam verder nog heel wat uitbreiding. Hoewel het nog steeds zo is dat er veel vrouwen komen voor de naailessen - wat in hun cultuur overigens zeer gewaardeerd wordt - kregen de andere activiteiten zoals de taallessen steeds meer belangstelling. De vrouwen ondervonden immers het belang hiervan, niet alleen omwille van de studies van de kinderen bijvoorbeeld, maar ook voor het uitoefenen van een job. Deze vrouwen volgen tevens vrij geregeld de algemeen vormende activiteiten. Een kleine minderheid tenslotte komt nu om zich te vormen teneinde zelf in dergelijke groepen te kunnen werken.

Resultaat van al dat hard maar vruchtbaar la-beur is dat de ruimten in de Groenstraat weerom te klein en onaangepast zijn voor deze florerende groep. Een derde verhuis of zelfs een opsplitsing dient zich stilletjes aan.

Wat uit de geschiedenis van de GAFFI vooral duidelijk naar voor komt, is dat een werking met migrantenvrouwen en -meisjes van verschillende nationaliteiten samen kan; dat een uitbreiding naar meer vormende activiteiten na verloop van tijd door de betrokkenen zelf gevraagd wordt, als zij zich bij het hele initiatief betrokken voelen; dat juist uit het eigen cliënteel mensen kunnen gevormd worden om de fakkel over te nemen.

Een hoopgevend vooruitzicht.

Tine Wouters

Demografische evolutie van de vreemde en de Belgische bevolking

Dossier

Etienne Vermeir

Editoriaal

De grote groep buitenlanders die na de tweede wereldoorlog naar België kwamen in het kader van arbeidsimmigratie, de zgn. gastarbeiders, kunnen bezwaarlijk beschouwd worden als "vreemde lichamen" in onze samenleving. Zij vormen een onmisbare schakel in het productieproces en zijn als zodanig "ingebakken" in het economisch bestel dat onze samenleving schraagt.

Sedert de eerste helft van de jaren zestig werd van overheidswege de strikte arbeidsimmigratie verruimd tot gezinsimmigratie, met het oog op de definitieve vestiging van buitenlanders in België. Op die manier kon men voorzien in de toekomstige behoefte aan arbeidskrachten en kon men de voortschrijdende veroudering van de Belgische, vooral Waalse bevolking tegengaan. De huidige omvang van de vreemdelingenbevolking, die snel toenam in de jaren zeventig en vertraagd aangroeit in de jaren tachtig, is de logische uitloper van de in de jaren zestig gevoerde immigratiepolitiek.

De intrede van de economische recessie in 1973 heeft geleid tot de principiële stopzetting van de arbeidsimmigratie in België, zoals dat ook het geval was in de ons omringende industrielanden. Het aanhouden van de laagconjunctuur en het gebrek aan perspectief op heropleving, zetten sommige wetenschapslui, beleidvoerders en politieke partijen aan tot voorstellen inzake beperking van familiale hereniging van buitenlanders en impliciete of expliciete verwijderingsmaatregelen. Dergelijke maatregelen zouden

volgens de voorstanders ervan, de sociale lasten die de buitenlandse bevolking noodzakelijkerwijze met zich meebrengt, aanzienlijk verlichten en aldus bijdragen tot de verbetering van het nationaal economisch klimaat.

Tegenover deze beperkings- en remigratiетен stellen wij het volgende. Vooreerst is het een onomstootbaar feit dat, ondanks de hoge werkloosheid, de tewerkstelling van gastarbeiders in de zgn. sekundaire arbeidsfuncties, zowel in 'zwakke' als in 'sterke' sectoren van de economie, onmisbaar zijn. Uit de geschiedenis van de arbeidsimmigratie in België blijkt dat de zelfs aangemoedigde vervanging van gastarbeiders door Belgische werklozen slechts in geringe mate gebeurt. Onderzoekingen in het kader van internationale organisaties (OESO, I.A.O.) komen tot analoge vaststellingen.

Vervolgens wordt de uitwijzing van bepaalde categorieën gastarbeiders (werklozen, behoeftigen,...) grotendeels onmogelijk gemaakt door internationale verbintenissen (E.G.), waaraan België zich, net als andere lidstaten, dient te houden. Het aantal potentieel teruggestuurden wordt daardoor verwaarloosbaar klein. Uit een rapport van het R.V.A.-Subregionaal Tewerkstellingscomité te Antwerpen blijkt dat er in 1978 8.017 buitenlandse uitkeringsgerechtigde werklozen waren die aan een dergelijke maatregel zouden kunnen onderworpen worden.

Een uitwijzingsbeleid, zonder dat daar bij gedacht wordt aan de konsekwenties voor de terugkeer en voor het land van herkomst, is vanuit ontwikkelingstechnisch standpunt niet verantwoord. Een "gouden handdruk" weegt niet op tegen de bijdragen van immigranten aan onze economische opbouw en tegen de sociale zekerheid waarvoor zij betaald hebben. Voor zover

ons bekend, werden door de Belgische overheid in de herkomstlanden van gastarbeiders nog geen ontwikkelingsprojecten opgezet, waarin aan retourimmigranten een konstruktieve rol werd toebedeeld. Op dat vlak zijn de resultaten van Nederlandse ontwikkelingsprojecten leerrijk. In 1975 zette de Nederlandse overheid immers een aantal terugkeer projecten op, onder andere voor Turkse en Marokkaanse gastarbeiders. In 1980 stelde men vast dat nog minder dan de helft van deze projecten een voldoende bestaansbasis boden voor de individuele terugkeer en zijn gezin. De schaarse bijkomende arbeidsplaatsen die voor derden gekreëerd werden, hielden slechts zelden een kwalitatieve verbetering in van de werkgelegenheid. Behalve jaloerse reacties van de omgeving op het relatief welvarend bedrijfje van de ex-gastarbeider, was er geen uitstralingseffekt naar andere bedrijven te bespeuren. Het Nederlands evaluatierapport konkludeerde dat de ontwikkelingsdoelstelling van het programma niet werkelijk gerealiseerd werd.

Vanuit humanitair standpunt is een uitwijzingsbeleid bovendien onverdedigbaar. Immigranten worden daarin immers herleid tot gebruiksvoorwerpen, die op grond van hun vreemde economische overbodigheid, worden teruggestuurd. Alle beloften en toekomstperspektieven, die vanuit het Belgisch industrieland als lokaas werden aangeboden en op basis waarvan grote groepen immigranten zich hier inderdaad met hun families hebben gevestigd, worden stukgeslagen. Bovendien - zowel voor Belgen als voor immigranten - weinig benijdenswaardige positie van werkloze, komt voor bepaalde immigranten nog eens de bedreiging met gedwongen terugkeer.

In deze economische krisistijd wordt de gastvrijheid van onze samenleving ongetwijfeld op de proef gesteld. De inkrumping van de werkgelegenheid en de sanering van de overheidsfinanciën, die de koopkracht van de werkende bevol-

king en de kleine zelfstandigen gevoelig aantasten, leiden op alle niveau's van de samenleving tot een anti-vreemdelingenreflex, met als extreme uitloper de agressieve uitstoting van weinig weerbare immigrantengroepen.

Voor al de mediterrane immigranten, waarvan de kulturele eigenheid door de meeste Belgen als vreemd wordt ervaren, worden daarbij gevisieerd en tot zondebok gemaakt. Het recente wetsontwerp inzake beperking van gezinshereniging en inschrijvingsrecht in bepaalde gemeenten speelt in op deze tendens. Daardoor worden tevens de relationele en ruimtelijke vrijheid van bepaalde immigrantengroepen aan banden gelegd.

Gekonfronteerd met de economische behoefte aan gastarbeiders, en het daaruit gegroeide immigratiefeit, staat de Belgische samenleving voor de opgave de socio-kulturele integratie van de immigranten maximaal te bevorderen. De demografische ontwikkeling van de vreemdelingenbevolking en de daar op gebaseerde prognosen, die in dit dossier worden geschetst, dienen geenszins als uitgangspunt voor een retourpolitiek ten aanzien van vreemdelingen. Integendeel, zij bieden een aanwijzing voor een vooruitziend integratiebeleid ten aanzien van dat gedeelte van de bevolking in België dat zich - in tegenstelling tot de autochtonen - jong en dynamisch ontwikkelt en daardoor juist de draagkracht van de toekomstige actieve bevolking ten opzichte van de niet-actieve in stand houdt. Integratie, waarin de kulturele eigenheid van deze groepen wordt gerespekteerd wordt niet gerealiseerd door de naturalisatie te vergemakkelijken. Het streven naar integratie veronderstelt dat de diverse geledingen van het beleid zich dienen toe te leggen op een ernstige behoeftenraming inzake onderwijs, vorming en cultuurbeleving, huisvesting, jeugdzorg en gezondheidszorg, op basis waarvan zij in onderling overleg de nodige voorzieningen dienen te creëren.

Gastarbeid in België: naar een stabilisatie?

In dit artikel tonen we aan dat verschillende indicatoren wijzen op een stabilisatie van het verschijnsel "gastarbeid" in België. De aangroei van de vreemde bevolking is klein geworden en verscheidene bevolkingskenmerken (leeftijds-structuur, pensioengedrag, kinderrijkheid, nationaliteitspatroon, enz. ...) wijzen op een kwalitatieve stabilisering. Ook in de deelname van de vreemde bevolking aan het economisch leven doet zich een stabilisatie voor.

Deze vaststelling is belangrijk voor het beleid. Een beleid (zoals bv. het ontwerp Gol) dat deze stabilisatie achterna holt, werkt destabilerend op andere punten (kulturele integratie, sociale tolerantie) en is bijgevolg maatschappelijk gevaarlijk.

Stabilisering van het verschijnsel gastarbeid

We definiëren stabilisering van het verschijnsel gastarbeid hier vanuit een zekere conservatieve reflex, die we persoonlijk niet delen, maar die waarschijnlijk bij de meerderheid van de Belgische bevolking leeft. Een snelle aangroei van de vreemde bevolking is vanuit deze reflex in verschillende opzichten bedreigend, want:

- de vreemde bevolking wordt te omvangrijk in verhouding tot de Belgische
- de immigratie van jonge, vreemde mensen leidt tot een grote natuurlijke aangroei, wat bedreigend lijkt voor een gemiddeld oude Belgische bevolking
- te veel nieuwe, niet-West-Europese nationaliteiten werkt nog meer bedreigend.

Deze reflex wordt in periode van crisis ook so-

Frank Moulaert

Els Roseeuw

ciaal-demokratisch vrij uitgesproken:

- actieve vreemdelingen zijn directe concurrenten op de arbeidsmarkt
- werkloze en niet-actieve vreemdelingen worden steeds talrijker en kosten meer aan de gemeenschap.

We stellen in dit artikel vast dat veel van deze ontwikkelingen vertraagd en tot stilstand gekomen zijn en dat de vreemde bevolking zich aldus 'stabiliseert'.

We bekijken achtereenvolgend de demografie en de werkgelegenheid van de vreemde bevolking. Op socio-kultureel vlak echter is voorlopig van een stabilisering geen sprake. Ook deze vaststelling lichten we even toe, vooral dan vanuit het oogpunt van het beleid.

Demografie

Bevolkingsontwikkeling. Een lange termijnschets (*)

Ongeveer om de tien jaar wordt er door het Nationaal Instituut voor Statistiek (NIS) een algemene volkstelling gehouden in België. Daar ook de vreemdelingen in deze tellingen opgenomen worden, kunnen we een algemene evolutie van hun aanwezigheid in België schetsen. Wel moet opgemerkt worden dat deze tellingen meestal een lichte onderwaardering inhouden van het werke-

* overgenomen uit Roseeuw E., *De Belgische pensioenregeling en het gewaarborgd inkomen voor bejaarde vreemdelingen*, K.U.Leuven, departement TEW, eindverhandeling, 1983, p. 43-49.

lijk aantal vreemdelingen. Zo is het moeilijk de mensen te tellen die illegaal in België verblijven. Anderzijds kunnen sommige vreemdelingen op het moment van de telling afwezig zijn of zullen anderen zich juist tijdens die periode komen vestigen. (1)

Op 1 maart 1981 telde België 9.848.647 inwoners waaronder 878.577 personen of 8,9 % van vreemde nationaliteit. Zoals in tabel 1 blijkt, vertoont het aantal vreemdelingen in ons land een stijgende trend. Anderzijds zien we ook duidelijk dat deze vreemdelingenaanwezigheid varieert naargelang het land van herkomst.

Tabel 1 : Vreemdelingen per nationaliteit.

	1920	1930	1947	1961	1970	1981
Totaal van de Europese landen	146.767	309.930	347.715	431.417	601.295	686.077
E.G.	130.995	208.340	249.822	353.973	466.045	529.265
- buurlanden	126.359	172.430	163.957	143.393	193.233	225.594
- Italië	3.723	33.491	84.134	200.096	249.490	279.700
- Griekenland	530	1.452	1.270	9.797	22.354	21.230
Andere Europese landen	15.812	101.590	97.893	77.444	135.250	156.812
- Spanje	1.195	3.009	3.245	15.787	67.534	59.255
- Turkije	428	1.350	590	320	20.312	63.587
- Oost-Europese landen	11.017	86.213	83.950	53.012	32.088	16.362
Totaal van de Afrikaanse landen	172	1.732	1.848	4.303	55.943	137.339
- Marokko	*	*	*	461	39.294	105.133
- Algerië	*	*	*	202	6.621	10.796
- Tunesië	*	*	*	204	2.201	6.871
Totaal van de Amerikaanse landen	1.648	4.340	3.196	5.961	17.064	17.822
- Noord-Amerika	*	2.542	2.396	5.227	14.393	13.078
- Latijns-Amerika	*	1.818	800	734	2.681	4.744
Totaal van de landen uit Oceanië	62	114	61	71	333	353
Totaal van de Aziatische landen	241	1.316	769	2.617	6.633	14.810
Vaderlandslozen en vluchtelingen				8.762	14.566	22.114
Nationaliteit onbekend	787	1.778	14.030	353	488	62
Algemeen totaal	149.677	319.230	367.619	453.484	696.282	878.577

* opgenomen bij respectievelijk de Afrikaanse en de Amerikaanse landen

Bron: NIS, Volkstellingen, 1920 - 1981.

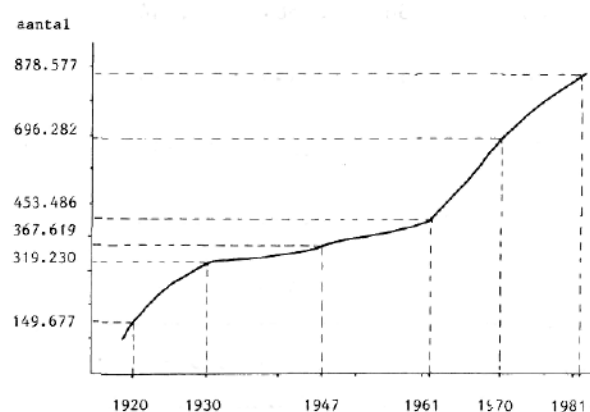
Het absoluut aantal vreemdelingen in ons land is gestegen van 149.677 in 1920 tot 878.577 in 1981 (zie grafiek 1). De aangroei van de vreemde bevolking gebeurt veel sneller dan de aangroei van de Belgische bevolking: het relatief aandeel van de vreemde bevolking wordt steeds belangrijker (2 % in 1920 ; 8,9 % in 1981) (zie grafiek 2).

De groei van het aantal vreemdelingen in België, die zich vooral in de jaren zestig en zeventig manifesteerde, bestaat uit drie componenten. Deze drie componenten treden niet noodzakelijk samen op. Nu eens zal de ene en dan weer de andere faktor belangrijker zijn (2).

het immigratie-overschot

Dit is het verschil tussen het aantal vreemdelingen die naar België immigreren en zij die uit het land emigreren. Deze faktor is van belang geweest van na de Tweede Wereldoorlog tot het midden van de jaren zeventig. In die periode werd immers een bewuste immigratiepolitiek gevoerd die in hoofdzaak bestond uit het aantrekken van buitenlandse arbeidskrachten. Deze

Grafiek 1 : De evolutie van het aantal vreemdelingen in België tussen 1920 en 1981.

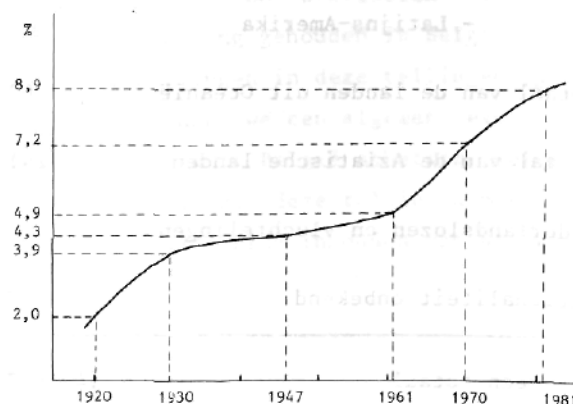
Bron: N.I.S., Volkstellingen 1920 - 1981.

vreemdelingen werden tewerkgesteld in de mijnen, de ijzer- en staalnijverheid, later ook in de bouw, de bewerkende en verwerkende nijverheid. Een bijkomende doelstelling van deze immigratiepolitiek was van demografische aard. België heeft steeds een politiek van gezinsimmigratie gekend. Na de selectieve immigratiestop voor vreemde werknemers in 1974, is het vooral door deze gezinshereniging dat het migratiesaldo in België positief blijft.

de natuurlijke aangroei

Dit verschil tussen het aantal geboorten en sterften is vanaf 1976 belangrijk geworden voor de aangroei van de vreemde bevolking. Het is vooral het groot aantal geboorten bij vreemdelingen die dit beïnvloed heeft. De natuurlijke aangroei bij buitenlanders is sedert enkele jaren zelfs cruciaal om de aangroei van de totale vreemde bevolking in België positief te houden (3).

Grafiek 2 : De evolutie van het aandeel van de vreemde bevolking in het geheel van de in België verblijvende bevolking tussen 1920 en 1981.

Bron: N.I.S., Volkstellingen 1920 - 1981.

Verandering van nationaliteit

Naarmate er meer naturalisaties worden doorgevoerd, en meer vreemdelingen dus Belg worden, zal het aandeel van de vreemdelingen in de totale bevolking afnemen.

Wanneer we het land van herkomst bekijken van de vreemdelingen die in de loop der jaren in België geïmmigreerd zijn, kunnen we duidelijk een evolutie waarnemen (zie tabel 1 en grafiek 3). Eerst en vooral zien we dat vanaf de jaren dertig de vreemdelingen afkomstig uit ons omringende landen relatief een steeds minder belangrijk aandeel van de vreemdelingenbevolking gaan vormen. De aanwezigheid van onze vijf buurlanden (Nederland, Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland, Groot-Hertogdom-Luxemburg), uitgedrukt als percentage van de totale vreemde bevolking is van 1930 tot 1981 gedaald van 54 % tot 25,7 %.

Daartegenover merken we een steeds ruimere immigratie van vreemdelingen uit het Middellandse Zeegebied (Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Turkije, Marokko, Algerië, Tunesië). Niettegenstaande de Italianen nog steeds de grootste vreemdelingengroep vormen, is hun procentuele aanwezigheid in de totale vreemdelingenbevolking reeds vanaf de jaren zestig verminderd, alhoewel hun absoluut aantal in de betreffende periode is blijven stijgen.

Opvallend is verder dat de Oosteuropese inwijkelingen, vooral de Polen, reeds vroeg naar België kwamen (tussen 1920 en 1947). Hun aandeel (mensen uit Polen, Bulgarije, Hongarije, Roemenië, Tsjechoslovakië, Joegoslavië, USSR) in de totale groep van vreemdelingen is nu sterk gedaald van 27 % in 1930 tot nog geen 2 % in 1981. Ook hun absoluut aantal is sterk geslonken. De belangrijkste oorzaak daarvan is dat na de Tweede Wereldoorlog bijna geen mensen meer van 'achter het IJzeren Gordijn' konden uitwijken. De meeste van hen die reeds in Bel-

gië waren, bleven hier en werden stilaan genaturaliseerd.

Verder kwamen ook steeds meer mensen uit de Amerikaanse (vooral de V.S.) en Aziatische landen naar België.

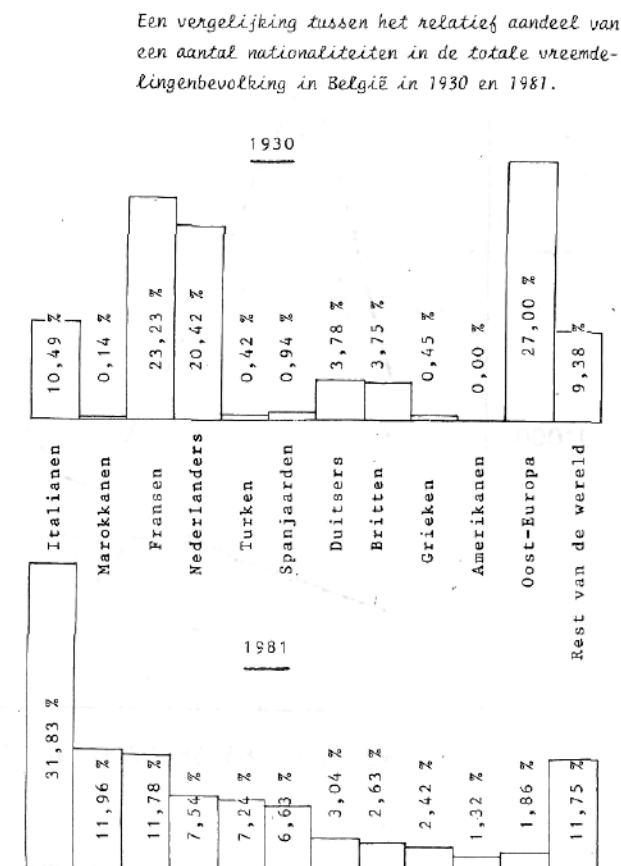
Alles samen genomen, blijven de Italianen de belangrijkste groep vreemdelingen (31,8 %). Samen met de vijf volgende meest verspreide nationaliteiten (Marokkaanse, Franse, Nederlandse, Turkse, Spaanse) vertegenwoordigen ze 77 % van de vreemde bevolking in België.

(1) W. DUMON, Het profiel van de vreemdelingen in België, Davidsfonds, Leuven, 1982, blz. 20.

(2) idem, blz. 29-37.

(3) idem, blz. 53-55.

Grafiek 3 : Een vergelijking tussen het relatief aandeel van een aantal nationaliteiten in de totale vreemdelingenbevolking in België in 1930 en 1981.

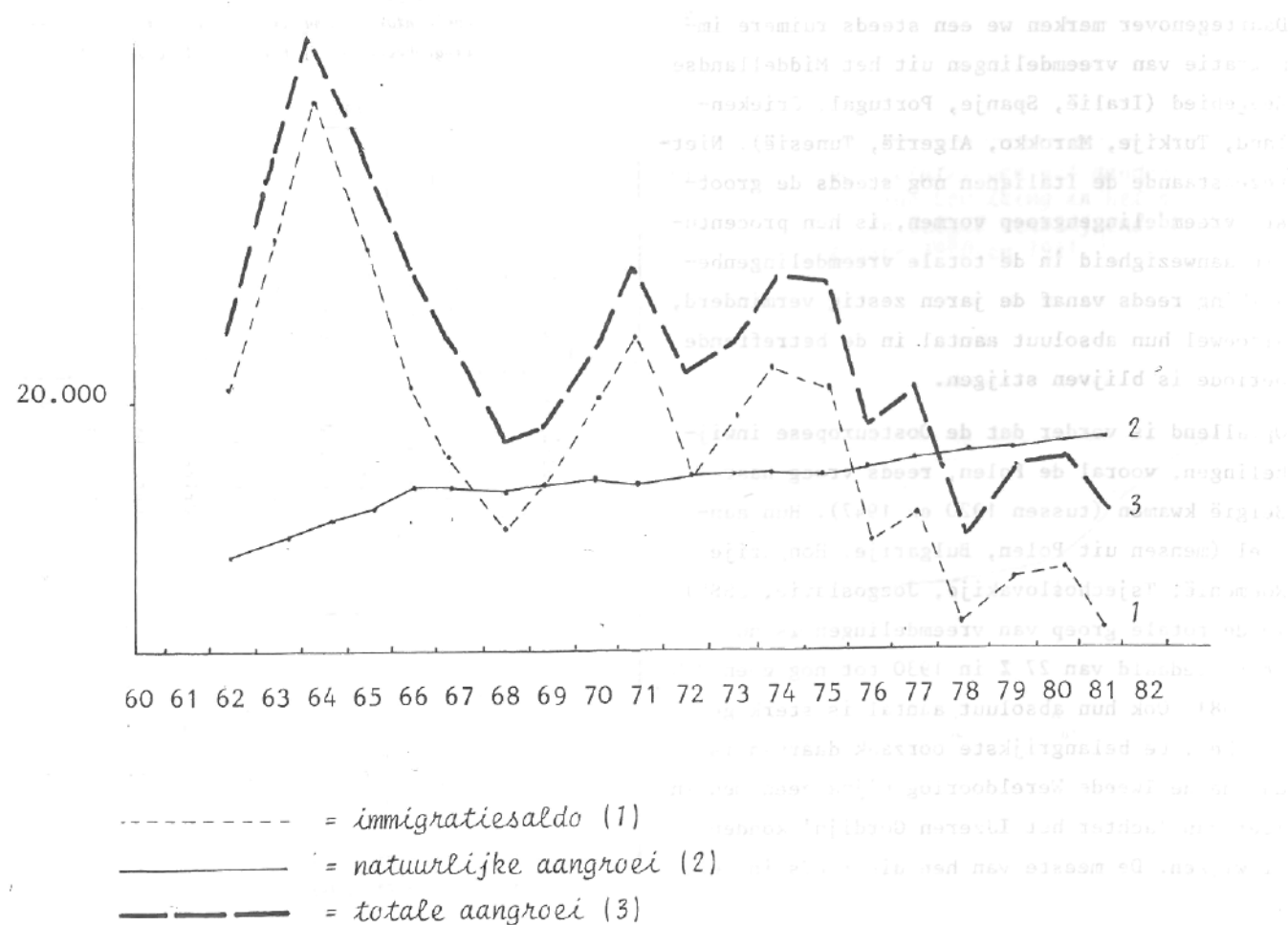

Bron: N.I.S., Volkstelling 1930.
N.I.S., Volkstelling 1981.

Bevolkingsontwikkeling. Een korte termijnschets

Grafiek 1 laat duidelijk zien dat de absolute aangroei en de groeivoet van de vreemde bevolking in de periode 1970 - 1981 kleiner is dan in de periode 1961 - 1970. In de laatste periode groeide ze met 182.798 (+ 53,54 %); een halvering van de groeivoet dus. Deze vertraging van de aangroei van de vreemde bevolking wordt nog duidelijker wanneer we jaarcijfers bekijken (grafiek 4). Na de piek van '64 neemt de aangroei van de bevolking gesta af tot in '68, om weer toe te nemen tot '71, en daarna in een golfbeweging te dalen tot een netto-aangroei met 8.128.

Grafiek 4 : De aangroei van de vreemde bevolking in België.

De opsplitsing van de bevolkingsaangroei in verschillende componenten is leerrijk. Het immigratiesaldo (= immigratie minus emigratie) volgt de totale aangroei van de bevolking vrij nauwkeurig. Vanaf 1976 is het immigratiesaldo beduidend kleiner dan de natuurlijke aangroei (= aantal geboorten minus sterfgevallen); vanaf dan wordt de aangroei van de bevolking in hoofdzaak bepaald door de natuurlijke aangroei, die traag toeneemt. In de periode 1978 - 1981 is de netto-immigratie teruggeslagen tot minder dan 7.000 per jaar (1978 en 1981: minder dan 1500).

De invloed van de verandering van nationaliteit is niet weergegeven op de grafiek. Het aantal netto-naturalisaties is toegenomen van 647 in 1962 tot 8.261 in 1981.

De leeftijdsstructuur : '61 - '81

Tabel 2: Leeftijdsstructuur van de Belgische en de vreemde bevolking: 1961 - 1970 - 1981 (in %).

Belgen	1961	1970	1981
0 - 14 j.	23,3	22,7	18,7
15 - 59 j.	58,3	57,4	61,5
60 +	18,4	19,9	19,6
	100	100	100
Vreemdelingen	1961	1970	1981
0 - 14 j.	33,0	33,0	31,7
15 - 59 j.	58,2	59,3	61,2
60 +	8,8	7,7	7,1
	100	100	100

Bron: N.I.S. 1961 - 1970 - 1981.

De Nationaliteiten : ontwikkeling '61 - '81

Zoals gesteld nam de vreemde bevolking in de periode '70 - '81 met 26,2 % toe. Grote immigratielanden (20.000 of meer inwoners in België in 1970) die dit percentage overstegen zijn Turkije (+ 213,1 %) en Marokko (+ 167,6 %). Turken en Marokkanen behoorden reeds in de periode 1961 - 1970 tot de grote groeiers. Tot nu blijft de netto-immigratie van Turken en Marokkanen naar België groot. In 1980 bv. verzekeerden deze nationaliteiten samen 17,4 % van de totale immigratie (46.860) en slechts 7,33 % van de emigratie (40.076).

Meest opvallend in de ontwikkeling van de leeftijdsstructuur bij de vreemde bevolking is de daling van de "kinderrijkheid" en van het aandeel van de ouderen. Bij de Belgen valt alleen de sterke daling van de kinderrijkheid op.

De middengroep (15 - 59 jaar), de potentieel actieve groep, is in verhouding even sterk vertegenwoordigd bij de Belgen en de vreemdelingen. De wanverhouding tussen de structuur van beide bevolkingen zit in de niet of minder actieve leeftijdsgroepen, de kinderen en de zestigplussers.

Bemerkt ook dat het percentage pensioentrekkers (= pensioengraad) onder de vreemdelingen op pensioenleeftijd sterk toegenomen is : van een geschatte 50 % in 1974 tot 75 % in 1981 (Belgen in 1981: 83 %).

Tabel 3: Aandeel van belangrijke nationaliteiten (groepen) in de totale vreemdelingenbevolking (in %)

nationaliteitsland	1961	1970	1981
Italië	44,12	35,83	31,84
Spanje	3,48	9,70	6,63
Turkije	0,07	2,92	7,24
Andere Europese landen	47,47	37,91	32,38
Marokko	0,10	5,64	11,97
Verenigde Staten	0,76	1,84	1,31
Andere landen	4,00	6,18	8,63
Totaal	100	100	100
Absoluut aantal	453.484	696.282	878.577

Bron: N.I.S. 1961 - 1970 - 1981.

Het betreft hier vooral immigratie in het kader van gezinshereniging (zie verder).

Bij de Turken en de Marokkanen is van een demografische stabilisatie nog geen sprake. De gezinshereniging zet zich door en de natuurlijke aangroei blijft groter dan bij de andere nationaliteiten.

Stabilisering van de economische immigratie

Drie tendenzen wijzen op een stabilisering van het fenomeen gastarbeid in de Belgische economie.

- De totale vreemdelingenwerkgelegenheid groeit sinds 1970 minder sterk dan in de jaren zestig. Sommige voorspellingen gewagen zelfs van een stagnatie tot lichte achteruitgang van de werkgelegenheid vanaf 1978.
 - De immigratie om economische redenen, gemeenten aan de hand van het aantal toegekende arbeidsvergunningen B bij immigratie, is zeer sterk geslonken. Het aandeel van Turken en Marokkanen is onbeduidend - samen 52 arbeidsvergunningen in 1982 - geworden; vooral de 'managersnationaliteiten' (V.S., Japan) komen nog redelijk goed aan hun trekken.
 - De vreemdelingenwerkgelegenheid concentreert zich meer en meer in de diensten en (tot 1980 ?) de bouw- en nijverheid, ten nadele van de extraktieve nijverheid en, in mindere mate, de verwerkende nijverheid.
- De verdeling van de vreemdelingenwerkgelegenheid over de sectoren volgt de structurele tertiarisering van de Belgische economie: het aandeel van de tertiaire sektor in productie en werkgelegenheid neemt steeds verder toe.

Met deze drievoudige vaststelling is het 'economisch' argument dat steeds meer niet-actieve vreemdelingen beslag leggen op overheidsgelden, natuurlijk niet ontkracht. Het aantal kinderen

De andere grote immigratienationaliteiten uit de jaren zestig of daarvoor kennen relatief kleine of zelfs negatieve aangroei in de jaren zeventig. Het aantal Italianen nam met slechts 12,1 % toe; de Spanjaarden slonken met 13,7 %, de Grieken met 5 % en de Polen met 58,4 %.

die recht geven op kinderbijslag, het aantal gepensioneerden en het aantal werklozen blijven toenemen. Onze kommentaar hierbij hebben we reeds ten volle ontwikkeld in 'Racisten hebben ongelijk'*

Is er ook op sociaal-kultureel vlak een stabilisatie merkbaar? Wij geloven van niet. De financiële middelen en de maatschappelijke ruimte die de vreemde bevolking moet toelaten om zich sociaal en kultureel te ontplooien, ontbreken.

* Bollen, R. en Moulaert, F., *Racisten hebben ongelijk*, 1982, Kritak, 93 blz.

Verder wordt op deze problematiek ingegaan in volgende artikels:

Frank Moulaert en Albert Martens, 'Arbeidsproces, sectorale dynamiek en gastarbeid in België (1970-1977)' in *Immigrant en samenleving*, boekaflevering van Mens en Maatschappij, 1982, Deventer, blz. 77-98.

Frank Moulaert en Philippe De Rijckere, 'The employment of migrant workers in West-Germany and Belgium' (te verschijnen).

De budgetten voor cultuurbeleving en aangepast (bv. bikultureel) onderwijs zijn hoogst ontoereikend. De reeds kleine onthaalinfrastructuur (sociale en juridische diensten bv.) wordt, in naam van bezuinigingen, voortdurend met inkrimpingen (een eufemisme?) bedreigd. De overheid doet niet de minste moeite om de Belgen over de rol van de migranten in de Belgische maatschappij voor te lichten. "Culturen als burens" is een eerste, bescheiden poging na bijna 40 jaar 'wegwerparbeiders'.

Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat, met de crisis, het racisme, de afkeer van het vreemde, het ongekende (= onbeminde?), terug oplaait.

Brussel: un cas spécial?

Brussel wordt vaak als de voornaamste geografische drager van het vreemdelingenprobleem in België nagewezen. Van de drie gewesten heeft zij immers het hoogste aandeel vreemdelingen: 23,9 % van haar totale bevolking in 1981 (1970: 16,1 %).

De aangroei van de vreemde bevolking in de periode '70 - '81 was in Brussel ook groter dan in de rest van het land: 37,1 % tegenover 26,2 % in België als geheel.

Wat ook bijdraagt tot de karakterisering van Brussel als immigratieprobleemgebied, is het zeer groot aantal jonge kinderen dat van vreemde nationaliteit is: 73.520 (42,5 %) op een totaal aantal kinderen in Brussel jonger dan 15 jaar van 173.056. Dit betekent niet dat de vreemde bevolking in Brussel een grotere kinderrijkheid heeft dan de rest van het land, maar wel dat de Brusselse Belg gemiddeld ouder is dan de gemiddelde Belg. Een gevolg van deze situatie is dat circa de helft van de schoolgaande kinderen van vreemde nationaliteit is.

De relaties tussen de Belgische en de vreemde bevolking op sociaal-kultureel vlak verhitten, de-stabiliseren i.p.v. te stabiliseren. Het beleid van de overheid treft hierbij een belangrijke schuld. Niet alleen door wat het niet gedaan heeft, maar ook door wat het wel doet: de vreemdelingen als zondebokken nawijzen door allerlei repressieve maatregelen speciaal voor hen uit te werken. In die zin werken de ontwerpen Hansenne en Gol de-stabiliserend. Ze missen de economische en demografische realiteit, die in heel wat opzichten naar een stabilisatie tendeert.

Frank Moulaert

Een ander vaak aangehaald onheilsteken aan de Brusselse maatschappelijke wand is het grote en groeiende aandeel Marokkanen en Turken in de bevolking. In de jaren zeventig is het aantal Marokkanen bijna verdriedvoudigd en het aantal Turken bijna verviervoudigd. De andere nationaliteiten stabiliseren zich, kennen een kleinere groei of zelfs lichte achteruitgang. In 1981 wonen 55 % van de Marokkanen en 25 % van de Turken die in België verblijven, in het Brusselsse gewest. Brussel herbergt dus de vreemde bevolkingsgroepen met de meest uitgesproken demografische dynamiek en volgt in die zin niet de demografische stabilisatietendens die voor België in het algemeen is vastgesteld.

Op economisch vlak volgen ze de stabilisatietendens wel. We hebben immers vastgesteld dat de landelijke immigratie van Turken en Marokkanen om economische redenen praktisch tot nul herleid is en dat de werkgelegenheid voor vreemde werknemers (alle nationaliteiten samen genomen) stagneert.

Het beleid van Gol en Hansenne Konstruktief of olie op het racistisch vuur?

Reeds twee jaar geleden ruilde de burgemeester van Schaarbeek de "vlamingenfobie" voor de "vreemdelingenfobie". Sinds september 1981 weigert hij nog vreemdelingen in te schrijven en tijdens de gemeenteraadsverkiezingen ging hij er prat op de voorhoede te vormen in de strijd tegen de immigratie (getuige zijn luxueuze verkiezingsbrochure voor de N.O.L.S., zijn partij).

Door het passief blijven van de Brusselse deelregering werd zijn voorbeeld gevolgd door verschillende andere Brusselse gemeenten die de inschrijving van vreemdelingen in hun gemeente op de ene of andere manier bemoeilijken (o.a. Anderlecht, Sint-Joost, Koekelberg, Brussel, Sint-Gillis), voornamelijk het verschaffen van administratieve dokumenten aan vreemdelingen (arbeidskaart, verblijfsdokumenten, beroepskaart).

Zo werden ook de gemeentelijke belastingen van Schaarbeek en Sint-Gillis stilzwijgend goedgekeurd door de deelregering. Door deze gemeentelijke belastingen moeten vreemdelingen nu tot 5000 frank betalen voor dokumenten die tevoren gratis waren of enkele honderden franken kosten.

Ook de nationale Ministers Hansenne van Tewerkstelling en Arbeid en Gol van Justitie menen dat er tegen vreemdelingen opgetreden dient te worden.

Het voortdurend opnieuw in vraag stellen van de rechten van de vreemdelingen vergroot bovendien het gevoel van onbehagen dat er bij deze mensen bestaat. Niet alleen wordt hen tijdens de verkiezingskampagnes verweten dat zij de schuld zijn van de economische crisis, ook gaat men hun rechten steeds verder beperken. Dit ver-

sterkt de (verblijfs)onzekerheid van vreemdelingen die vrezen dat men hen nog wel eens massaal zal terugsturen.

Het is eveneens opvallend dat hogervermelde ministers hun maatregelen verantwoorden door er op te wijzen dat "er misbruiken zijn". Toch is men nooit in staat aan te duiden hoeveel misbruiken er zijn en van een gekoördineerd beleid is evenmin sprake. Keer op keer vaardigen de Ministers van Arbeid en Tewerkstelling en Justitie maatregelen uit die geenszins parallel lopen.

Om maar een voorbeeld te geven: in het K.B. tot wijziging van de reglementering betreffende de arbeidskaarten krijgen de kinderen een arbeidskaart A indien zij naar België gekomen zijn binnen de zes maanden van de overkomst van de echtgenoot; in het voorstel Gol hebben familieleden tot het einde van het volgend burgerlijk jaar na de komst van het eerste familielid het recht om zich op gezinshereniging te beroepen.

Zo ook vervalt de geldigheid van arbeidskaart A na een jaar afwezigheid van de betrokkene, terwijl er in de verblijfsreglementering heel wat uitzonderingen op deze regel bestaan. Beide ministers hebben meer dan eens gebruik gemaakt van de pers om hun optreden tegen vreemdelingen toe te lichten. Dit was voornamelijk het geval bij Minister Gol die herhaaldelijk "het vreemdelingenprobleem" als één van zijn belangrijke aandachtspunten toelichtte. De maatregelen die hij voorstelt, hebben we reeds in het vorig nummer van Bareel aangeduid.

Wij menen dat de politiek van de Belgische overheden geen konstruktief beleid is. Zij zijn te zeer geïnspireerd vanuit een wantrouwen ten opzichte van vreemdelingen, houden geen rekening met de stabilisatie van de immigratie van vreemdelingen. Er is daarenboven geen werkelijk-

ke coördinatie tussen de verschillende overheden (Justitie, Arbeid en Tewerkstelling, Maatschappelijk Welzijn, Onderwijs, ...) en de bestaande reglementering wordt steeds onoverzichtelijker.

Ook al is de immigratiestop reeds tien jaar oud, van een integratiebeleid dat de definitieve aanwezigheid van een grote groep vreemdelingen in België positief benadert, is er tot op heden geen sprake. Wij menen dat het naturalisatiebeleid van Minister Gol, waarbij o.a. de kinderen van in België geboren vreemdelingen automatisch Belg worden, niet als een dergelijk beleid beschouwd kan worden en vrezen dat er in de nabije toekomst geen coherent beleid komt.

Gaëtan de Moffarts

De toekomstige bevolkingsontwikkeling in België. Twee prognoses.

Prognoses opstellen omtrent de bevolkingsontwikkeling in de toekomst is een hachelijke zaak. Zo'n voorspelling is immers afhankelijk van de vooronderstellingen (hypothesen) die eraan ten grondslag liggen.

Die hypothesen hebben betrekking op :

- de toekomstige geboorten, die op hun beurt weer afhankelijk zijn van de vruchtbaarheidsgraad of het aantal geboorten per volwassen vrouw
- de sterftecijfers
- het migratiesaldo d.i. het verschil tussen toekomende en terugkerende migranten
- de structuur van de bevolking, ook bevolkingspiramide genoemd.

In dit artikel stellen we twee prognosen voor

LAMBERT ANDRE, 'Dynamiques démographiques des populations belges et étrangères dans les trois régions de la Belgique', *Wallonie*, 1981, nr. 6, blz. 483 - 506.

DAEMS L. en VANWIJNSBERGHE D., 'Een bevolkingsprognose van nu tot in het jaar 2025', *Eco-Brabant*, maart 1978.

Hoe afhankelijk de resultaten zijn van de gekozen uitgangspunten, wordt bewezen door de grote verschillen tussen deze twee prognoses. De beginjaren zijn verschillend: 1970 bij Daems en Vanwijnsberghe, 1980 bij Lambert. Omdat in die tien jaar o.a. de vruchtbaarheid sterk gedaald is, komen de auteurs tot geheel verschillende konklusies.

De bevolkingskenmerken tussen '70 en '80

Tussen 1970 en 1980 zijn enkele bevolkingskenmerken van Belgen en vreemdelingen sterk gewijzigd.

De belangrijkste verandering heeft zich voorgedaan in de vruchtbaarheidsgraden d.i. het aantal kinderen dat per volwassen vrouw geboren wordt.

We merken dat

- er belangrijke verschillen tussen Belgen en vreemdelingen zijn ; in Wallonië wordt dat verschil kleiner.

- er overall een daling van de vruchtbaarheid is, behalve bij de vreemdelingen te Brussel.

Tabel 1 : *Vruchtbaarheidsgraad bij Belgen en vreemdelingen per gewest.*

	Aantal kinderen per vrouw		Vruchtbaarheid bij Belgen (in % van dat van de vreemdelingen)		Daling van de vruchtbaarheid over 5 jaar (percentage)
	1970	1975	1970	1975	
Belgen					
in Wallonië	2,13	1,75	60 %	63 %	22 %
in Brussel	1,81	1,54	64 %	57 %	15 %
in Vlaanderen	2,20	1,64	52 %	52 %	25 %
Vreemdelingen					
in Wallonië	3,54	2,63			26 %
in Brussel	2,81	2,72			3 %
in Vlaanderen	4,25	3,18			25 %

Wat de structuur van de bevolking of de bevolkingspiramide betreft, zijn er geen verrassingen. Bij de Belgen is het aandeel van de jongeren en de jong-volwassenen kleiner dan bij de vreemdelingen.

Per gewest beschouwd, zijn er bij de Belgen in Wallonië en Brussel meer oudere volwassenen (40 tot 64 jaar) dan jong-volwassenen (tussen 20 en 39 jaar). Bij de Belgen in Vlaanderen en bij de vreemdelingen in de drie regio's is dat omgekeerd.

Inzake sterftecijfers en verwachte levensduur zijn er geen belangrijke verschillen tussen Belgen en vreemdelingen te konstateren.

De migratiesaldo's in de jaren '70 waren voor alle bevolkingscategorieën positief, met uitzondering voor de Vlamingen te Brussel voor wie het saldo negatief was.

- De migraties met het buitenland waren gering maar negatief voor de Belgen in de drie regio's; ze waren aanzienlijk en positief voor de vreemdelingen in de drie regio's.

- De interne migraties tussen de gewesten waren te verwaarlozen (met uitzondering van de Vlamingen die uit Brussel weggetrokken).

* De bronnen voor tabel 1 tot 12 zijn Wallonie, 1981, nr. 6, blz. 483 - 506. Eco-Brabant, maart 1978.

De prognoses van Daems en Vanwijnsberghe

Deze prognose gaat ervan uit dat de demografische evolutie zoals die bestond in het begin van de jaren zeventig, zich onverminderd zou doorzetten. Men houdt in deze prognose dus geen rekening met de dalende vruchtbaarheid bij de vreemdelingen na 1970. En evenmin houdt men rekening met wijzigingen in het migratiebeleid,

met name de stopzetting van de immigratie om economische redenen vanaf 1974.

In tabel 2 tekenen Daems en Vanwijnsberghe de toekomstige bevolkingsevolutie tot 2025 uit. Ze komen hierbij tot de vaststelling dat het aantal vreemdelingen in alle regio's sterk zal toenemen ; hun aandeel zal vooral in Henegouwen, Luik en Brussel erg hoog zijn, zoals blijkt uit tabel 3.

Tabel 2 : *Evolutie van de Belgische en vreemde bevolking tot 2025 in de drie gewesten.*

Prognose van Daems en Vanwijnsberghe.

	1970	1975	1985	2000	2025
Brussel					
Belgen	906.596	866.981	810.157	762.420	762.255
vreemdelingen	169.525	186.209	222.586	288.040	422.953
totaal	1.076.094	1.053.190	1.032.743	1.050.460	1.185.208
% vreemdelingen	15,75 %	17,68 %	21,55 %	27,42 %	35,69 %
Vlaanderen					
Belgen	5.242.672	5.361.678	5.611.278	5.909.900	6.294.710
vreemdelingen	159.210	179.034	241.024	298.526	467.596
totaal	5.401.882	5.540.712	5.852.302	6.208.426	6.762.306
% vreemdelingen	2,95 %	3,23 %	4,12 %	4,81 %	6,91 %
Wallonië					
Belgen	2.803.878	2.796.697	2.788.469	2.779.057	2.823.899
vreemdelingen	354.307	380.796	442.174	540.267	744.275
totaal	3.158.185	3.177.493	3.230.643	3.319.324	3.568.174
% vreemdelingen	11,22 %	11,98 %	13,69 %	16,28 %	20,86 %
België					
Belgen	8.953.119	9.025.356	9.209.904	9.451.376	9.880.863
vreemdelingen	682.412	746.039	886.349	1.126.832	1.634.826
totaal	9.635.531	9.771.395	10.096.253	10.578.208	11.515.689
% vreemdelingen	7,08 %	7,64 %	8,79 %	10,68 %	14,23 %

Tabel 3 : Aandeel van de vreemdelingen in de totale bevolking voor de jaren 1970, 1975, 1985
2000 en 2025.

	1970	1975	1985	2000	2025
Brussel	15,75 %	17,68 %	21,55 %	27,42 %	35,69 %
Halle-Vilvoorde	3,57	4,13	5,10	6,50	9,01
Leuven	2,07	2,29	2,69	3,42	4,82
Nijvel	6,09	6,37	6,91	8,03	10,54
Antwerpen	3,44	3,76	4,42	5,76	8,69
Henegouwen	14,47	15,69	18,44	22,60	29,44
Limburg	8,33	8,79	9,80	11,49	15,38
Luik	12,13	13,00	14,81	17,26	21,35
Luxemburg	3,74	3,86	4,17	4,81	6,07
Namen	4,82	5,19	5,99	7,24	9,60
Oost-Vlaanderen	1,29	1,44	1,74	2,29	3,44
West-Vlaanderen	1,02	1,09	1,22	1,51	2,15
Het Rijk	7,08	7,64	8,79	10,68	14,23

Ze corrigeren hun cijfers echter door er op te wijzen dat :

- naarmate de vreemdelingen meer de gewoonten van de Belgische bevolking overnemen inzake gezinsplanning, de toename van het aantal vreemdelingen sterk zal afgezwakt worden. Dit is dus effectief tussen 1970 en 1975, en ongetwijfeld daarna ook, gebeurd ;

- men ook rekening moet houden met de invloed van de migratie. Daems gaat uit van de hypothese dat er een nulsaldo op het vlak van de buitenlandse migratie is. Dat is ongetwijfeld een onderschatting van de werkelijke migratie.

De auteurs komen tevens tot enkele spektakulaire konklusies over de structuur van de bevolking (leeftijdsopbouw) in Brussel.

In 1975 vertoont de bevolkingspiramide van de Belgen te Brussel het beeld van een ernstig verouderde bevolking waarvan de basis zeer smal is, zowel door een zwakke natuurlijke aangroei,

als door een negatief migratiesaldo.

De bevolkingspiramide van de vreemdelingen is vrij regelmatig met een brede basis (jongeren).

In 2000 zou er een zekere verjonging zijn van de Belgische bevolking, maar te weinig om het proces van veroudering alsnog om te keren.

De bevolkingspiramide van de vreemdelingen wordt nog meer symmetrisch.

Het aantal Belgen en vreemdelingen in de leeftijdsklasse 0 tot 5 jaar komt reeds dicht bij elkaar.

In 2025 zou de vreemdelingenbevolking ook ouderdomsverschijnselen beginnen te vertonen.

De basis van de beide bevolkingspiramiden zou vrijwel samenvallen, d.w.z. vrijwel evenveel vreemdelingen als Belgen in de leeftijdsgroep 0 tot 5 jaar. De verschillen in leeftijdsopbouw tussen Belgen en vreemdelingen blijven echter vrij groot.

De bevolkingsprognose van A. Lambert

De verschillen die we zullen aantreffen tussen deze en de vorige prognose, zijn vrij groot. Dat bewijst nog eens hoe voorzichtig men met dergelijke voorspellingen moet omspringen. Alles is immers afhankelijk van de uitgangspunten.

Daems neemt als uitgangspunt dat de demografische evolutie van voor 1970 zich zou verder zetten d.w.z. - een sterke immigratie
- een relatief hoge natuurlijke aangroei bij de vreemdelingen

Lambert vertrekt in zijn prognoses van nieuwe demografische gegevens die in de loop van de jaren zeventig zichtbaar werden, met ondermeer een dalende vruchtbaarheid bij de vreemdelingen.

Het aantal Belgen zou dus dalen. Daarbij spelen de verouderde leeftijdsstructuur en de lage vruchtbaarheid een rol. In Brussel komt daar - door de uitwijking van Belgen naar andere regio's - nog het negatief migratiesaldo bij.

De toename van het aantal vreemdelingen is het gevolg van de hogere vruchtbaarheid en een positief migratiesaldo.

De totale bevolking zou dalen tot 8.538.000 inwoners (bij de prognose in Eco-Brabant stijgt de bevolking verder tot 11.515.000 !).

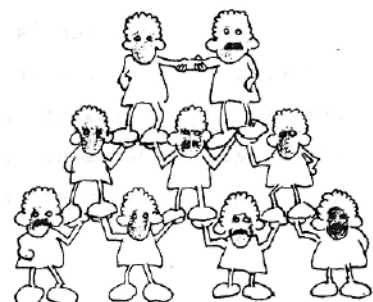
Een verdere vergelijking met de bevolkingsprognose van Eco-Brabant wijst uit dat onder die hypothesen het aantal Belgen niet zou dalen. Enkel relatief (procentueel) gezien is er een daling. Voor de vreemdelingen wordt er een stijging met meer dan 100 % verwacht, terwijl het aantal vreemdelingen in de studie van A. Lambert in de drie regio's met ongeveer 50 % stijgt.

Tabel 4 : Evolutie van de bevolkingsaantallen in België tussen 1970 en 2030 volgens Lambert.

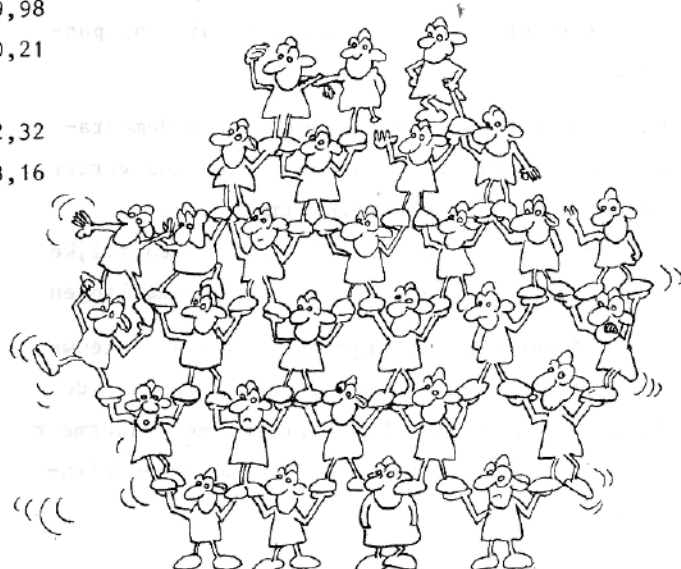
	1970	1990	2000	2020	2030
	(x 1000)				
<u>Brussel</u>					
Belgen	902	656	585	494	459
vreemdelingen	174	262	279	292	295
<u>Vlaanderen</u>					
Belgen	5.252	5.412	5.340	4.927	4.611
vreemdelingen	164	240	253	264	266
<u>Wallonië</u>					
Belgen	2.800	2.722	2.649	2.454	2.324
vreemdelingen	359	473	507	551	563
<u>België</u>					
Belgen	8.954	8.790	8.574	7.875	7.414
vreemdelingen	697	975	1.039	1.107	1.124
totaal	9.651	9.765	9.613	8.982	8.538

Tabel 5 : Percentage vreemdelingen in de regio's en het rijk
evolutie van 1970 tot 2030.

	Vlaanderen	Brussel	Wallonië	België
1970	3 %	16,2 %	11,4 %	7,22 %
1980	3,8	23,3	13,2	
1990	4,2	28,5	14,8	9,98
2000	4,5	32,3	16,1	10,21
2010	4,8	35	17,2	
2020	5,1	37,2	18,3	12,32
2030	5,5	39,1	19,5	13,16

De relatieve stijging van het aantal vreemdelingen is ook in de studie van A. Lambert vrij hoog, zoals blijkt uit tabel 5.

bevolkingsstructuur

Tabel 6 : De bevolkingsstructuur in Vlaanderen : evolutie van 1970 tot 2030.

Belgen	0 tot 19 jaar		20 tot 59 jaar		60 jaar en meer	
	x 1000	%		%		%
1970	1.702	32,4	2.616	49,8	934	17,8
1980	1.533	28,5	2.902	53,9	945	17,6
1990	1.358	25,1	3.025	55,9	1.028	19,0
2000	1.277	23,9	2.988	55,8	1.075	20,1
2010	1.140	22,0	2.907	56,3	1.119	21,7
2020	1.040	21,1	2.379	54,1	1.212	24,8
2030	957	20,8	2.379	51,6	1.274	27,7

Vreemdelingen	0 tot 19 jaar		20 tot 59 jaar		60 jaar en meer	
	x 1000	%		%		%
1970	69	41,9	82	50,0	13	8,2
1980	89	41,6	110	51,8	14	6,7
1990	100	41,6	121	50,6	18	7,9
2000	106	41,8	126	49,8	21	8,4
2010	109	41,9	129	49,5	22	8,6
2020	111	42,1	130	49,2	22	8,7
2030	112	42,2	132	48,9	23	8,7

We merken over een periode van zestig jaar :

- bij de jongeren een snelle daling van het aantal Belgen en een even snelle stijging van het aantal vreemdelingen. Hier stelt zich het probleem van de aanpassing van de sociale zekerheid.
- de bevolking op actieve leeftijd groeit sterk aan tot 1990, zowel bij de Belgen als bij de vreemdelingen; daarna is er een daling bij de Belgen waar te nemen. Het werkgelegenheidsprobleem zal blijven bestaan.
- de toename van het aantal ouderen bij de Belgen.

Tabel 7 : De bevolkingsstructuur in Wallonië : evolutie van 1970 tot 2030.

Belgen	0 tot 19 jaar		20 tot 59 jaar		60 jaar en meer	
	x 1000	%		%		%
1970	798	28,5	1.383	49,4	619	22,1
1980	740	26,6	1.467	52,8	571	20,5
1990	682	25,4	1.464	53,8	577	21,2
2000	643	24,3	1.471	55,6	536	20,2
2010	589	23,0	1.437	56,3	531	20,8
2020	548	22,4	1.334	54,4	571	23,2
2030	512	22,1	1.226	52,8	586	25,2

Vreemdelingen	0 tot 19 jaar		20 tot 59 jaar		60 jaar en meer	
	x 1000	%		%		%
1970	157	43,6	176	49,0	26	7,4
1980	166	39,1	226	53,3	32	7,6
1990	183	38,5	243	51,4	47	10,2
2000	196	38,5	259	51,2	52	10,4
2010	205	38,3	274	51,4	54	10,3
2020	213	38,5	280	50,8	58	10,7
2030	218	38,6	286	50,6	60	10,8

Uit deze tabel kunnen we aflezen dat :

- bij de jongeren onder de 20 jaar de snelle daling niet gecompenseerd wordt door de aangroei bij de vreemdelingen.
- hetzelfde verschijnsel zich bij de volwassenen voordoet, zodat de bevolking op actieve leeftijd daalt.

Hieruit kan men besluiten dat :
 - er bij de jongeren een sterke daling is van het aantal Belgen en een stijging van het aantal vreemdelingen. De noodzaak tot aanpassing van de sociale dienstverlening stelt zich hier dus ook.
 - de volwassen Belgische bevolking stijgt tot het jaar 2000 en er een sterke stijging bij de vreemdelingen (volwassenen) is. Ook in Wallonië blijft het werkgelegenheidsprobleem dus levensgroot.
 - er bij de ouderen een daling bij de Belgen en een toename (gering in absolute cijfers !) bij de vreemdelingen te merken is.

Tabel 8 : De bevolkingsstructuur in Brussel : evolutie van 1970 tot 2030.

Belgen	0 tot 19 jaar		20 tot 59 jaar		60 jaar en meer	
	x 1000	%		%		%
1970	208	23,1	469	52,0	225	25,0
1980	159	21,0	390	51,5	208	27,5
1990	126	19,2	333	56,7	197	30,1
2000	109	18,7	324	51,9	173	29,4
2010	94	18,0	279	52,4	158	29,6
2020	88	17,8	255	51,5	152	30,6
2030	82	17,8	230	50,2	147	32,1

Vreemdelingen	0 tot 19 jaar		20 tot 59 jaar		60 jaar en meer	
	x 1000	%		%		%
1970	66	37,7	95	54,4	13	7,9
1980	88	38,0	129	55,7	14	6,2
1990	101	38,0	143	54,4	19	7,6
2000	107	38,2	151	53,6	22	8,1
2010	111	38,3	154	53,4	23	8,4
2020	113	38,4	156	53,1	24	8,5
2030	115	38,5	158	53,1	24	8,4

Voor België in zijn geheel geeft dit volgend beeld :

Tabel 9 : *De bevolkingsstructuur van Belgen en vreemdelingen in België : een prognose tot 2030.*

0 - 19 jaar					20 - 59 jaar				
	Belgen	Vreemdelingen		Totaal		Belgen	Vreemdelingen		Totaal
1980	2432	343	11,9 %	2875	1980	4759	465	8,9 %	5224
1990	2166	384	15,1 %	2550	1990	4822	497	9,3 %	5319
2000	2039	409	16,7 %	2448	2000	4763	536	10,1 %	5299
2010	1823	425	18,9 %	2248	2010	4623	557	10,7 %	5180
2020	1676	437	20,8 %	2103	2020	4252	566	11,7 %	4818
2030	1551	445	22,3 %	1996	2030	3835	576	13,1 %	4411

+ 60 jaar									
	Belgen	Vreemdelingen		Totaal					
1980	1724	60	3,4 %	1784					
1990	1802	84	4,5 %	1886					
2000	1784	95	5,1 %	1879					
2010	1808	99	5,2 %	1907					
2020	1945	104	5,1 %	2049					
2030	1907	107	5,3 %	2014					

sociale last

In de demografie is het ook gebruikelijk om de verhouding tussen de niet aktieven (jongeren en ouderen) en de aktieven (volwassenen) te bestu-

deren. Men spreekt dan van de *theoretische last voor de volwassenen*. Hoe die theoretische last evolueert - of beter, mogelijk zal evolueren - zien we in tabel 10.

Tabel 10 : *De verhouding aktieven - niet-aktieven bij Belgen en vreemdelingen : een prognose tot 2030.*

<u>Niet-aktieven (0 - 19 jaar en + 60 jaar)</u>					<u>Aktieven (20 tot 60 jaar)</u>				
Belgen (x 1000)			Vreemdelingen (x 1000)		Belgen (x 1000)			Vreemdelingen (x 1000)	
1980	4156	91 2 %	403	8 8 %	4759	91 1 %	465	8 9 %	
1990	3968	89 4 %	468	10 6 %	4822	90 5 %	507	9 5 %	
2000	3813	88 3 %	504	11 7 %	4763	89 9 %	536	10 1 %	
2010	3631	87 4 %	524	12 6 %	4623	89 3 %	557	10 7 %	
2020	3621	87 0 %	541	13 0 %	4252	88 3 %	566	11 7 %	
2030	3558	86 6 %	552	13 4 %	3835	86 9 %	576	13 1 %	

We merken dus dat het percentage vreemdelingen onder de niet-aktieven stijgt. De oorzaak daarvan moet natuurlijk gezocht worden in de hoge natuurlijke aangroei.

Tegelijkertijd groeit ook het aantal vreemdelingen onder de aktieve bevolking d.w.z. zij die door hun arbeid de niet-aktieven onderhouden. Dit betekent ondermeer dat (louter demografisch gerekend) het hogere kinderaantal van de vreemdelingen geen supplementaire last legt op de aktieve bevolking.

Zo kan men ook de last per duizend volwassenen berekenen d.i. het aantal inwoners tussen 0 en 19 jaar en boven de 60, per 1000 inwoners tussen 20 en 59 jaar. De aanwezigheid van vreemdelingen doet hier slechts kleine verschillen ontstaan.

Tabel 11 : *De last per duizend volwassenen : een prognose tot 2030.*

	met vreemdelingen	zonder vreemdelingen
1980	873	834
1990	834	823
2000	815	801
2010	802	785
2020	864	852
2030	932	936

besluiten

André Lambert trekt zelf een aantal konklusies uit zijn studie.

* De vreemdelingen dragen bij tot het afremmen van de dalende demografie in Wallonië en Brussel ; ze dragen bij tot het afremmen van de potentiële daling in Vlaanderen.

* De bevolkingsstructuur wordt door de aanwezigheid van vreemdelingen verjongd.

* De theoretische last voor de volwassen generatie wordt er licht door verzwaard, maar het verschil met of zonder vreemdelingen is nooit groter dan 4 %.

Enkele andere toekomstscenario's volgens A. Lambert

Lambert heeft in zijn studie ook nagegaan wat het effect zou zijn van een beleid dat gericht is op effectieve vermindering van het aantal vreemdelingen in België. Een dergelijke politiek van afzondering en assimilatie zou betekenen dat de emigratie bevorderd wordt, zodat ze belangrijker wordt dan de immigratie, de naturalisaties zouden aangemoedigd worden, alle immigranten van buiten de E.G. geweigerd zouden worden en tenslotte de vruchtbaarheid bij de vreemdelingen zou verminderen en gelijk worden aan die van de Belgen.

DE PROGNOSSES VAN PROF. DR. J. SPÄTER

Zelfs indien men dit beleid zou gaan voeren, blijft het aantal vreemdelingen stijgen, zij het in mindere mate dan in het basisscenario met de gewone bevolkingsevolutie.

Tabel 12 : *Vergelijking basisscenario - crisisbeleidscenario wat betreft de evolutie van de vreemdelingenbevolking*

	aantal vreemdelingen in België gewone evolutie		politiek van afzondering en assimilatie	
WALLONIE				
1980	423.000	13,2 %	423.000	13,2 %
2000	507.000	16,1 %	414 à 442.000	13,6 à 14,3 %
2030	563.000	19,5 %	388 à 435.000	14,3 à 16,0 %
BRUSSEL				
1980	230.000	23,3 %	230.000	23,3 %
2000	279.000	32,3 %	191 à 235.000	24,8 à 28,7 %
2030	295.000	39,1 %	209 à 212.000	31,3 à 32,0 %
VLAANDEREN				
1980	214.000	3,0 %	214.000	3,0 %
2000	253.000	4,5 %	169 à 209.000	3,1 à 3,8 %
2030	266.000	5,5 %	182 à 188.000	3,8 à 4,0 %

Het streng krisibeleid dat in feite een breuk zou betekenen met alle tradities in het vreemdelingenbeleid, zou minder spektakulaire effecten hebben dan sommigen wel mogen verhoppen.

- Tot 2000 stijgt het aantal vreemdelingen in elk geval; daarna zou er alleen in Vlaanderen sprake zijn van een merkbare terugloop van de absolute aantallen.
- Relatief of percentsgewijs blijft het aantal vreemdelingen stijgen.
- Door een afzonderingspolitiek zou ook de vreemdelingenbevolking verouderen.

Demografische konklusies

Uit al deze studies kan men besluiten :

1. Een bevolkingsdaling lijkt in België onvermijdelijk, zelfs in Vlaanderen. Deze bevolkingsdaling is spectaculair in Brussel, gematigd in Wallonië en zachtjes in Vlaanderen. De veroudering van de bevolking, vooral bij de Belgen in Brussel, hangt hiermee samen.
2. De migraties hebben een belangrijke invloed.
 - In Brussel draagt de uitwijking van de bevolking bij tot een daling en veroudering. Het positief migratiesaldo en de hogere vruchtbaarheid bij de vreemdelingen, doet hun aandeel stijgen.
 - In Wallonië en Vlaanderen is het effect van de migraties veel minder sterk.

3. Door de aanwezigheid van vreemdelingen wordt de veroudering van de bevolking tegengegaan.

Een krisispolitiek van afzondering zal weinig invloed hebben.

- Het aandeel van de vreemdelingen in de bevolking daalt niet, hoogstens wordt de stijging van dit aandeel afgeremd.
- De theoretische last voor de volwassen generatie wordt door de aanwezigheid van vreemdelingen slechts gering beïnvloed.
- De veroudering van de bevolking zou door een dergelijke krisispolitiek versterkt worden.

Besluiten voor het migrantenbeleid

Men moet natuurlijk uiterst voorzichtig zijn bij het trekken van politieke konklusies uit demografische studies. Om te beginnen zijn demografische prognoses altijd al broos, want afhankelijk van de uitgangspunten en het tijdperk dat als basis genomen wordt. De verschillen tussen de twee studies die wij hier hebben voorgesteld, zijn daaraan te wijten. Bovendien wordt een migrantenbeleid niet alleen gevoerd op grond van demografische overwegingen. Er spelen o.m. ook ethische overwegingen mee, zoals het respect voor de persoon van de immigrant en zijn bijdrage tot de sociaal-ekonomische ontwikkeling van het land. Hoe snel de demografische aangroei van de vreemdelingen dus ook moge zijn, dit kan nooit een reden zijn tot een repressief beleid van terugsturing.

Hoe betwistbaar demografische voorspellingen ook zijn, we kunnen met vrij grote zekerheid aannemen dat :

- het aantal vreemdelingen in ons land niet zal dalen; integendeel, in absolute aantallen en percentueel zal hun aanwezigheid nog uitdrukkelijker zichtbaar worden.
- door de aanwezigheid van de vreemdelingen de veroudering van de bevolking afgeremd wordt. Zij brengen dus een element van dynamisme in onze maatschappij.
- het daarenboven onjuist is om te beweren dat de niet-actieve vreemdelingen een last op de gemeenschap leggen die niet in verhouding staat tot hun bijdrage aan de ekonomische activiteit.

Het is daarom onjuist en gevaarlijk om een beleid te voeren dat inspeelt op een conservatieve angstreflex die bij een deel van de Belgische bevolking leeft. Eerder in dit nummer van Bareel werd gewezen op het feit dat de aangroei van de vreemdelingenbevolking aanzien wordt als een bedreiging.

Tevens werd aangetoond dat de groei van het aantal vreemdelingen, na de spektakulaire toename tussen '60 en '75, sterk vertraagd is. We spreken daarom van een relatieve stabilisatie na '75. De volgende jaren zal het aandeel van de vreemdelingen waarschijnlijk blijven toenemen maar tegen een lager stijgingsritme. De oorzaak hiervan moet vooral gezocht worden bij de dalende nataliteit en de veroudering van de Belgische bevolking.

De Belgische overheden, die een migrantenbeleid voeren dat inspeelt op angstreflexen en de grillen van het kiespubliek, komen niet toe aan een coherente politiek. Dit is hoogstens partijpolitiek. Het migrantenbeleid bestaat er nu grotendeels in om vreemdelingen tot voorwerp van administratieve plagerijen te maken. De (verblijfs)-onzekerheid van vreemdelingen wordt erdoor verhoogd in plaats van hen rechtszekerheid te bieden. Het migrantenbeleid drukt vooral wantrouwen uit t.o.v. vreemdelingen. Het leidt tot een destabilisatie van de verhoudingen tussen Belgische en vreemde bevolking op sociaal-kultureel vlak.

Aangezien de aanwezigheid van vreemdelingen ook in de toekomst een feit zal blijven, is er geen echt alternatief voor een beleid van integratie. Dat beleid ontbreekt echter, omdat er geen financiële middelen beschikbaar zijn en omdat er geen maatschappelijke aanvaarding van de migranten bestaat.

Een integratiebeleid is niet eenvoudig, omdat het van de kant van de Belgen op veel onbegrip en vooroordelen zal stuiten. Ook van de kant van de vreemdelingen rijzen er problemen, vooral dan met de niet-Europese immigranten die de (jongere) nieuwkomers zijn. Vooral de integratie van Marokkanen en Turken zal niet

eenvoudig zijn. Fundamentalistische groepen uit deze landen maken misbruik van de relatieve vrijheid en het pluralisme van de West-Europese maatschappijen: zij zetten hun landgenoten, die hier slachtoffer van verwarring en vervreemding zijn, onder druk om een totalitaire en onverdraagzame levensvisie aan te nemen. Die groepen hypothekeren aldus de inspanningen tot emancipatie en integratie van de islamitische vreemdelingen die - ondanks de beperkte middelen - toch gedaan worden.

De huidige goedkope politiek van verdachtmaking van de vreemdelingen is echter geen antwoord op die problemen. De West-Europese samenlevingen danken hun naoorlogse voorspoed voor een deel aan "hun" gastarbeiders. Zij hebben nu hun blijvende aanwezigheid te aanvaarden en respect opbrengen voor hun identiteit.

En dat is niet enkel een plicht, maar ook in het eigenbelang van de Europese volkeren.

Mil Vervliet

einde dossier

Dokumentatie

De wereld in zwart-wit. De geschiedenis van het racisme, Kritak, 1983, 110 blz.

De wereld in zwart-wit, oorspronkelijk een uitgave van het Institute of Race Relations onder de titel 'Roots of racism', heeft een brede invalshoek op het racisme. Het Europese gevoel van superioriteit in de koloniale geschiedenis, de slavernij en de evolutie van de westerse economie komen uitvoerig aan bod om tenslotte de relatie met de derde wereld te behandelen. Op deze wijze poogt men door te dringen tot de kern van het racisme. Het boek is opzettelijk eenvoudig gehouden en uiterst geschikt voor vormingsdoeleinden.

Siel Van Ree, Recht doen aan krompraters, Muiderberg, 1983, 129 blz.

Recht doen aan krompraters. Ideeën voor leraren met anderstaligen in de klas, is, zoals de ondertitel doet uitschijnen, een boek met beschouwingen rond en tips voor het intercultureel onderwijs. Opmerkelijk is dat het aksent ligt op onze zeg- en zienswijzen; dat de auteur probeert aan te geven wat het bijzondere is aan onze westerse gewoonten en aanpak in het onderwijs.

Dokumentatie ter aankondiging zenden naar Bareel Brabantstr. 174 bus 4 1030 Brussel

Onderzoek naar minderheden, zo schrijft Siel van Ree, kan leiden tot het verwerpen van vooroordelen en stereotypen, maar het kan ook leiden tot het zgn. Artis-effekt (naar de gelijknamige dierentuin). Buitenlanders worden op hun eigenaardigheden bekeken, zodat we beter weten hoe we met dit soort moeten omgaan. (blz. 7)

Achtereenvolgens worden de kulturele verschillen in de interactie (het reageren op elkaar), de communicatie (het meedelen van een inhoud) en de taal (het korrekt spreken en schrijven) behandeld. Tenslotte volgen een aantal beschouwingen bij het aanleren van een tweede taal en bij de aanpak van het onderwijs.

Dit spitsvondig en praktisch boekje is een aanrader voor wie in een leersituatie met buitenlanders in contact komt. Het heeft de verdienste de lezer een spiegel voor te houden van hoe iemand uit een andere cultuur naar ons onderwijs kijkt en er problemen mee ondervindt. Ook al is het geschreven voor leerkrachten in Nederland tegen de achtergrond van het Nederlands onderwijssysteem, toch zal de Belgische lezer het boek even bruikbaar vinden.

J.M.M. Van Amersfoort e.a., Immigrant en samenleving, boekaflevering van Mens en Maatschappij, jrg. 57, Deventer, 1982, 144 blz.

Van wetenschappelijke zijde - in casu van de sociologen - is er slechts geringe belangstelling geweest voor het verschijnsel migratie en voor migranten. Als dat toch zo was, hadden deze studies een 'beleidsmatig' karakter, zo stelt de uitgever van deze boekaflevering. Daarom wordt in een zevental artikels het fenomeen migratie benaderd in West-Europees perspectief. De migrant wordt gesitueerd in zijn sociale positie op drie vlakken: arbeidsmarkt,

onderwijs en woningmarkt. Verder wordt het beleid belicht, de identiteit van de migrant en de racistische reactie bij de autochtone bevolking.

Van Belgische zijde zijn er bijdragen van Frank Moulaert en Albert Martens over de migrant als 'ongekwalificeerde' in het arbeidsproces en van Eugene Roosens over etnische identiteit.

Deze artikelenreeks is een interessante bundeling, ook al hebben we de migrant zelf als invalshoek gemist in dit boekwerk. Zoals in de inleiding aangestipt, bestaat er inderdaad weinig literatuur over het migrantenmilieu en migrantenorganisaties.

Bestrijding van diskriminatie naar ras. Enkele ervaringen met de bestrijding van raciale diskriminatie in andere landen, Wetenschappelijk Onderzoeks- en DokumentatieCentrum, Den Haag, 1983, 129 blz.

Overzicht van de juridische middelen om diskriminatie te bestrijden in de V.S. en een groot deel van West-Europa (o.a. België) door A.J. Van Duyne Strobosch, medewerker van het Ministerie van Justitie. Doelstelling was de mogelijkheid nagaan een anti-diskriminatie-instituut in Nederland op te richten.

Te bestellen: ISBN nr. 90 12 04418 9, Staatsuitgeverij, PB 20014 2500 EA Den Haag.

De stichting Samen Wonen, Samen Leven (Rotterdam) geeft tien maal per jaar de *Projekthrant* uit. Verschillende thema's die in verband staan met de relatie autochtonen-kulturele minderheden, worden aangepakt, zoals 'kleding', 'eten in Marokko', 'muziek', 'wonen', ... Het laatst uitgekomen nummer gaat over 'spel en gastarbeid' (een aantal rollenspellen in verband met gastarbeid).

SWSL verbruakstraat 21-23 3036 MR Rotterdam
Abonnement 30 gulden pr. 4400467 t.n.v. SWSL.

M. Kabela en Ph. J. Van der Meer, *Ziek of niet ziek bij Marokkanen*, Muiderberg, 1983, 89 blz.

De vraag of iemand al dan niet arbeidsongeschikt moet worden verklaard, valt waar het landgenoten betreft vaak al niet gemakkelijk te beantwoorden. Waar het gaat om buitenlanders, vooral als zij afkomstig zijn uit niet-Europese kulturen, zoals de Marokkaanse, wordt het niet zelden een moeilijk probleem; in veel gevallen immers heeft de ziekte niet zozeer een puur medische als wel een psychische oorsprong. Niet alleen de taalbarrière, maar ook andere voorstellingen over lichaam, ziekte en genezing bij deze patiënten belemmeren goed inzicht in het ziektebeeld.

Door een synthese van geneeskundige, psychiatrische en anthropologische benaderingen wil dit boek de grondslag leggen voor een betere beoordeling van de vraag 'ziek of niet ziek' en in de praktijk hanteerbare aanwijzingen geven voor allen die beroepshalve met deze vraag te maken hebben (achterflap).

Mohammed Mrabet, *Het strandcafé en De stem*, Amsterdam, 1982, 96 blz.

Mohammed Mrabet (° 1940) is een geboren verteller. Zijn verhalen werden opgetekend door Paul Bowles, een Amerikaans auteur die in Tanger woont en een paar jaar later werden de twee verhalen *Het strandcafé* en *De stem* in het Nederlands vertaald en uitgegeven in de *Differentdrukserie*.

In het eerste verhaal (*Het strandcafé*) wordt in een zeer directe stijl met veel dialogen de ontmoeting van de verteller met een bizar figuur beschreven, die op een verlaten, maar prachtig stukje strand een café gaat openhouden. In deze wereld van traditie enerzijds, van

gerichtheid op Europa en westers toerisme anderzijds, 'leert de verteller de caféhouder beter kennen en probeert zijn vriendschap te verwerven. Meer en meer loopt het verhaal uit op een konfrontatie tussen Goed en Kwaad.

Het Kwaad is ook het thema van het tweede verhaal, veeleer een sprookje naar onze maatstaven, maar hier heeft het de vorm aangenomen van een slechte D'zjinn, een beheksing die moet bestreden worden.

Beide verhalen brengen ons in contact met een andere leef- en denkwereld, die wellicht dicht bij ons ligt dan we zelf vermoeden.

Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt

Proces tegen racistische kiespropaganda

Wegens racistische kiespropaganda werd Roeland Raes, die opkwam voor het Vlaams Blok te Gent, voor de korrektionele rechtbank gedaagd op 12 september. Het ging om verschillende geschriften met racistische inslag waarin betoogd werd dat Gent "geen vreemdelingenstad zou worden" en waarbij de terugkeer van vreemdelingen geëist werd, en om een tekening, een Noord-Afrikaans voorstellend, waarbij deze zegt: 'Als het hier gedaan is met dop, ziekenhuis en kindergeld, dan mogen ze hun slecht weer houden'.

Zich baserend op de wet van 30 juli '81 ter bestrijding van racistische daden, dagvaarde het VOCOM (Vlaams OverlegComité Opbouwwerk Migranten) Roeland Raes rechtstreeks. Mr. Luk Walleyne die namens het VOCOM sprak, gaf enige achtergrond bij de wet op het racisme en de situatie van de vreemdelingen hier, omdat in de propaganda van dhr. Raes beweerd werd dat ze van de sociale zekerheid profiteren. Hij noemde dergelijke kiespropaganda een racistisch recept om

sukses te verwerven bij bepaalde delen van de bevolking. Mr. Bouquillon die de verdediging waarnam, deed de hele zaak af als een ballonnetjesproces, waarbij het VOCOM zelf aan diskriminatie zou doen t.o.v. de eigen bevolking, omdat ze enkel de vreemdelingen verdedigen (!).

Tenslotte achtte de verdediging de dagvaarding door het VOCOM niet geldig, omdat er een datum ontbrak.

Op 26 september werd de klacht niet ontvanke-lijk verklaard, omdat de deurwaarder te laat dagvaarde. Een nieuwe dagvaarding volgt.

Tevens werd er gediskussieerd over de vraag of de rechtbank bevoegd was en of het al dan niet een persmisdrijf betrof (komt voor het Hof van Assisen). Een persmisdrijf geeft een opinie weer, die een aanslag inhoudt tegen de maatschappij of een individu. In andere gevallen, zoals bij tekeningen, zal de korrektionele rechtbank uitspraak doen. Mr. Walleyne betoogde dat het geven van valse informatie niet als een opinie kan beschouwd worden.

Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt

Eerder is al gebleken dat de wet ter bestrijding van racistische daden niet kan toegepast worden zoals het hoort. Het wetsvoorstel Gol voorziet trouwens dat racistische propaganda, of men daar nu de term pqrsmisdrijf op wil plakken of niet, steeds naar de korrektionele rechtbank verwezen zou worden. Anders zou in een geval als dit de wet wel eens dode letter kunnen blijven.

Taallessen 1

De Sociaal-kulturele Raad Sint-Gillis richt Nederlandse taallessen in voor anderstaligen (voor kinderen-jongeren-volwassenen). Deze 2 x 10 -lessenreeks start in oktober en wordt afgesloten eind april '84. Men zoekt hiervoor nog vrijwilligers - niet noodzakelijk met een pedagogische vorming - die zich twee uur per week kunnen vrijmaken. De mogelijkheid bestaat hiervoor van stempelkontrole vrijgesteld te worden.

Zich richten: Trefcentrum Obbrussel Fortstr.
35 A 1060 Sint-Gillis tel. 02/537.55.66
kontakten: Piet Ools of Miek Rijbosch

Taallessen 2

Het Centrum Buitenlandse Werknemers organiseert ook dit jaar een cursus Arabisch en Turks. De bedoeling is de studenten een grondige basisopleiding te geven waardoor zij in staat zijn de talen te lezen, te schrijven en te spreken. Vooral nu de Islam en de Arabische wereld steeds meer in de belangstelling komen te staan, wordt kennis van de taal een ideale sleutel om deze wereld beter te leren kennen. De lessen zijn gestart half september en worden gedurende twee uur per week gegeven.

Inlichtingen: C.B.W. Van Daelstraat 32 2200
Borgerhout tel. 03/235.34.06

Festival van de immigrant

Op 5 november heeft in de Handelsbeurs te Antwerpen voor de zesde maal het *Festival van de immigrant* plaats. Op het programma dat dit jaar al van 's morgens aanvangt, staat o.a. kindersanimatie met Plutonium, Noord-Afrikaanse en Turkse dansen en muziek, flamenco, de Marokkanen van 't Zuid en Wannes Van De Velde met zijn programma uit "Culturen als burenen".

Organisatie: K.I.S. Breughelstraat 33 2000
Antwerpen tel. 03/239.06.08

Benefietavond OK-Trans

In solidariteit met de *Turkse chauffeurs van OK-Trans* wordt er op zaterdag 5 november een *Benefietavond* georganiseerd met Turkse muzikanten, Vuile Mong, zanggroep De Ramp en toneelgroep De Barst.

Verschillende rechtszaken tegen O.K.-Trans zijn nog aan de gang, maar van de Turkse chauffeurs zijn de meeste het land uit gezet.

De Turkse chauffeurs werden geronseld in Turkije ; in Nederland kochten ze zelf een vrachtwagen om transporten naar het Midden-Oosten uit te voeren voor de firma O.K.-Trans, maar door het bedrieglijk kontrakt dat men hen liet ondertekenen, werden de kamions eigendom van de firma. De achterstallige lonen liepen enorm op, de sociale zekerheid was niet in orde - wat bleek toen een Turks chauffeur verongelukte - en de directie van het bedrijf werd ervan verdacht gelden van een kollekte voor de nabestaanden van de verongelukte chauffeur te hebben achtergehouden.

Benefiet: 5 november te 20 uur - onder de kristuskoning-kerk Heistraat Sint-Niklaas
toegangskaat : 50 fr.